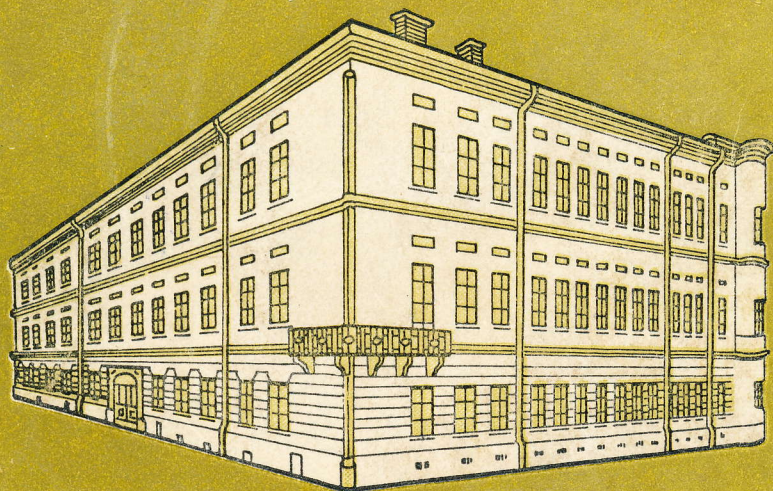

ACTA MVSEI NAPOCENSIS

XX

1983

COMITETUL DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE COMITETUL NAȚIONAL
SOCIALISTĂ AL JUDEȚULUI CLUJ ICOM

MUZEUL DE ISTORIE AL TRANSILVANIEI
CLUJ-NAPOCA

ACTA MVSEI NAPOCENSIS XX

Biblioteca Muzeului de Istorie

TRANSILVANIEI

P. 8417

COLEGIUL DE REDACȚIE:

P. BUNTA (secretar de redacție); H. DAICOVICIU (redactor responsabil);
N. CORDOȘ; ȘT. FERENCZI; I. GLODARIU; I. KOVÁCS; GR. MARIAN;
I. MITROFAN; FR. PAP; ȘT. PASCU; C. POP; G. A. PROTOPOPESCU;
L. VAJDA; N. VLASSA

Fondator: CONSTANTIN DAICOVICIU

„ACTA MVSEI NAPOCENSIS“

Publicația Muzeului de istorie
al Transilvaniei

Orice corespondență se va adresa:
Muzeul de istorie al Transilvaniei,
3400 Cluj-Napoca,
str. Emil Isac nr. 2
Tel.: 1.86.77

„ACTA MVSEI NAPOCENSIS“

Publication du Musée d'Histoire
de la Transylvanie.

Toute correspondance
sera envoyée à l'adresse:
Muzeul de istorie al Transilvaniei,
3400 Cluj-Napoca (România),
str. Emil Isac nr. 2

C U P R I N S

SOMMAIRE — СОДЕРЖАНИЕ — INHALT — CONTENTS

G. PROTOPOEȘCU, Împlinirea marelui ideal: Alba Iulia, 1 Decembrie 1918	XI
--	----

STUDII

GHEORGHE LAZAROVICI, Principalele probleme ale culturii Tiszapolgár în România	3
<i>Die Hauptfragen der Tiszapolgár-Kultur in Rumänien</i>	20
VALENTIN VASILIEV, Probleme ale cronologiei Hallstattului în Transilvania	33
<i>Einige Probleme der Hallstattzeit—Chronologie in Siebenbürgen</i>	55
I. GLODARIU, Cetatea de la Căpîlna în sistemul defensiv al statului dac	59
<i>La forteresse dace de Căpîlna dans le système défensif de l'état dace</i>	64
IOANA BOGDAN CĂTĂNICIU, Die Klientel-Bevölkerung in Muntenien	67
DAN ISAC — ALEXANDRU DIACONEȘCU — CORIOLAN OPREANU, <i>Principia</i> castrului de la Gilău	85
<i>The principia of the roman fort at Gilău</i>	99
IOAN PISO, Epigraphica (XIV)	103
<i>Epigraphica (XIV)</i>	111
ISTVÁN FERENCZI — MIHAI PETICĂ, Cercetări de topografie arheologică în județul Mureș (II)	113
<i>Research of archaeological topography in the Mureș county (II)</i>	122
PETRE IAMBOR — ȘTEFAN MATEI, Noi cercetări arheologice la complexul medieval timpuriu de la Cluj-Mănăstur	131
IOAN AUREL POP, Despre existența voievozilor și a instituției voievodale în Țara Hațegului până în veacul al XV-lea	147
<i>Sur l'existence des voïvodes et de l'institution voïvodale au Pays de Hațeg jusqu'au XV-ème siècle</i>	154
ADRIAN ANDREI RUSU, Un formular al cancelariei regale, din epoca lui Iancu de Hunedoara, pentru nobilii români din Transilvania	155
<i>Un formulaire de la chancellerie royale de l'époque de Jean de Hunedoara, à l'intention des nobles roumains de Transylvanie</i>	169
LUDOVIC VAJDA, Din istoricul minei Bălan	173
<i>Les commencements de la mine de Bălan</i>	185
NICOLAE CORDOȘ, Din istoricul elaborării și tipăririi „Replicii”	187
<i>Zur Geschichte der Entstehung und Drucklegung der „Replik”</i>	211

LAJOS KAKUCS, Învățămintul agricol din Banat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea	213
<i>Das landwirtschaftliche Unterrichtswesen im Banat, in der zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts.</i>	229
EUGENIA GLODARIU, Unele considerații privind mișcarea feministă din Transilvania (a doua jumătate a sec. al XIX-lea — începutul sec. al XX-lea)	231
<i>Einige Betrachtungen über die Frauenbewegung in Siebenbürgen (zweite Hälfte des XIX. Jh. — Anfang des XX. Jh.)</i>	240
IOAN LEICU, C. Dobrogeanu-Gherea — teoretician și strateg marxist al social-democrației române	241
<i>C. Dobrogeanu-Gherea, théoricien et stratège marxiste de la social-démocratie</i>	256
CONSTANTIN I. STAN, Participarea studenților bucureșteni la mișcarea memorandistă	257
<i>La participation des étudiants bucarestois au mouvement mémorandiste</i>	271
LIVIU BOTEZAN, Contribuții la problema recrutării de voluntari dintre românii transilvăneni ajunși prizonieri în Rusia în primul război mondial	273
<i>Beiträge zum Problem der Freiwilligenanwerbung bei den Rumänen aus Transsilvanien und Bukowina, die während des ersten Weltkrieges in russischer Gefangenschaft gerieten</i>	297
LUDOVIC BÁTHORY, Muncitorii din întreprinderile Societății „Titan—Nădrag—Călan” în luptă pentru drepturi politice, pentru ameliorarea situației lor social-economice (1919—1940) (I)	293
<i>Workers in the enterprises of the „Titan—Nădrag—Călan Works Ltd.” struggling for their political rights and the improvement of their social and economic condition (1919—1940) (I)</i>	310
GHEORGHE I. BODEA, Date noi despre Uniunea Tineretului Muncitor din Ardeal și Banat. 1921—1923 (II)	313
VASILE T. CIUBĂNCAN, Apărarea învățămintului în limba română, obiectiv al rezistenței antihorthyste în nord-vestul Transilvaniei	335
<i>Die Verteidigung des Unterrichtes in rumänischer Sprache — Ziel des antihorthystischen Widerstandes im Nord—Westen Transsilvaniens</i>	356

NOTE ȘI DISCUȚII

ZOIA KALMAR, Descoperiri neolitice la Țaga	359
<i>Jungsteinzeitliche Entdeckungen in Țaga (Kreis Cluj)</i>	363
EUGEN IAROSLAVSCHI, Inventarul sanctuarului A de la Sarmizegetusa Regia	371
<i>L'inventaire du Sanctuaire A de Sarmizegetusa Regia</i>	378

VASILE MOGA, Sur la religion gréco-romaine, telle qu'elle se reflète dans la sculpture d'Apulum	383
DORIN ALICU, Elemente de echipament militar descoperite la Ulpia Traiana Sarmizegetusa I (I)	391
<i>Elementi di divisa militare scoperti ad Ulpia Traiana Sarmizegetusa (I).</i>	395
RADU ARDEVAN, Mercurius de la Gherla	397
<i>Mercur aus Gherla</i>	401
PETRU BONA — RICHARD PETROVSZKY — MARIA PETROVSZKY, <i>Tibiscum</i> — cercetări arheologice (II) (1976—1979)	405
<i>Tibiscum — recherches archéologiques (II) (1976—1979)</i>	420
SORIN COCIȘ — EMIL NEMEȘ, Fibule romane de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa	433
<i>Fibules romaines d'Ulpia Traiana Sarmizegetusa</i>	441
LIVIU PETCULESCU, Prinzătoare de teacă romane din Dacia	451
<i>Bélières romaines de Dacie</i>	460
CONSTANTIN POP, Bronzuri figurate romane în Muzeul de istorie al Transilvaniei	467
<i>Bronzes figurés romains au Musée d'Histoire de la Transylvanie</i>	484
DANA BĂLĂNESCU — NICOLAE GUDEA, Tezaurul monetar de la Răcășdia (III)	485
<i>The coin-hoard from Răcășdia (III)</i>	488
ADRIAN BEJAN, Necropola de înhumăție de sec. VIII—IX e.n. de la Timișoara — Podul Modoș	489
<i>Die Nekropole aus dem VIII. — IX. Jahrhundert u. Z. bei Temeswar — Madoscher Brücke</i>	496
PETRE IAMBOR, Cîteva observații privind cercetarea arheologică a așezărilor rurale din Transilvania din perioada feudalismului timpuriu	499
ILIE UZUM, Un tezaur de podoabe medievale descoperit la Macoviște (comuna Ciuchici, județul Caraș-Severin)	509
<i>Un trésor de parures médiévaux découvert à Macoviște (comm. Ciuchici, dép. Caraș-Severin)</i>	518
PAUL GYULAI — FRANCISC PAP — ATTILA PALKÓ, Atelier de falsuri monetare în cetatea Lita	521
<i>Un atelier de faux-monnayage dans la forteresse de Lita</i>	525
GHEORGHE MÂNDRESCU, Grigorie Roșca. Contribuții privind participarea sa la realizarea programului de construcții din epoca domniilor lui Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu	527
<i>Grigorie Roșca. Sa contribution à la réalisation du programme de constructions à l'époque de Petru Rareș et Alexandru Lăpușneanu.</i>	530

FRANCISC PAP, Obiecte de uz casnic și personal în importul clujean (prima jumătate a sec. XVII)	531
<i>Ustensiles et objets d'utilisation personnelle dans l'importation à Cluj (1re moitié du XVIIe siècle)</i>	536
VIORICA POP, Breasla tâmplarilor din Cluj în secolul al XVII-lea (II)	537
<i>La corporation des menuisiers de Cluj au XVII-ème siècle (II)</i>	540
ANTON E. DÖRNER, Epidemia de ciumă în scaunul Orăștiei în prima jumătate a secolului al XVIII-lea	541
<i>Die Pestepidemie im Brooser Stuhl aus der ersten Hälfte des XVIII. Jahrhunderts</i>	549
VALERIU ACHIM, Reflectarea conștiinței naționale a românilor în presa din nord-vestul țării (1848—1918)	551
<i>La conscience nationale des Roumains dans la presse du nord-ouest du pays (1848—1918)</i>	559
IOANA BOTEZAN — IOAN DANI, Documente privind întărirea legăturilor culturale dintre românii transilvăneni și bucovineni în anii absolutismului restaurat	561
<i>Documents concerning the strengthening of cultural ties between the Romanians in Transylvania and in Bukovina in the years of absolutist restoration</i>	571
ELENA BORUGĂ, Legăturile asociației „Astra” cu Banatul în perioada 1861—1895	575
I. POPA — V. ZABERCA, Despre începuturile fanfarei muncitorești din Anina	585
<i>Sur les commencements de la fanfare ouvrière d'Anina</i>	588
LIVIU GROZA, Mărturii documentare privind colaborarea dintre Gheorghe Barițiu și generalul Mihail Trapșa	593
<i>Preuves documentaires concernant la collaboration entre Gheorghe Barițiu et le général Mihail Trapșa</i>	598
GEORGE PROTOPOEȘCU, Importanța istorică a creării Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, acum 90 de ani	599
<i>L'importance historique de la création du Parti Social-Démocrate des Ouvriers de Roumanie, il y a 90 ans</i>	606
VIOREL FAUR, Manifestările românilor bihoreni din anul 1905 — expresie a revirimentului luptei lor pentru drepturi și libertate națională	607
IOAN CIUPEA, Țara Făgărașului în timpul campaniei armatei române în Transilvania, august — septembrie 1916	615
GHEORGHE IANCU, Contribuții la istoricul asigurărilor muncitorești din România (1918—1920)	639
<i>Contributions à l'histoire des assurances ouvrières de Roumanie (1918—1920)</i>	646

DANIELA COMȘA — RADU ARDEVAN, Senatul Național Român din Ardeal (I)	647
<i>Le Sénat National Roumain de Transylvanie (I)</i>	661
NICOLAE ȘTEIU, Frământări țărănești oglindite în publicațiile „Huedinul” și „Revista Glasul Moților” (1925—1927)	663
P. BUNTA — A. M. ARDOS , Procesele antifasciste din 1935 și 1937 de la Cluj și opinia publică (Aspecte din presa vremii) (II)	669
ELISABETA IONIȚĂ, Din activitatea progresistă, democratică, antifascistă a femeilor universitare în perioada interbelică. Prezența activă a universităților clujene	695
STELIAN MÎNDRUȚ, C. Daicoviciu, bursier la Roma	701
<i>C. Daicoviciu, allo studio a Roma</i>	704
HADRIAN DAICOVICIU, Un manuscris inedit al lui Constantin Daicoviciu	705
<i>Un manuscrit inédit de Constantin Daicoviciu</i>	708

MUZELOGIE. RESTAURARE — CONSERVARE.

OCROTIREA PATRIMONIULUI MUZEAL

GÉZA FERENCZI, Încercări de înființare a unui muzeu local la Odorheiu Secuiesc	711
<i>Versuche in Bezug auf die Gründung eines Museums in Odorheiu Secuiesc</i>	723
ANNA MĂRIA ARDOS — MARIA MIREL, Preocupări ale Muzeului ardelean pentru conservarea și restaurarea bunurilor muzeale	725
<i>Bestrebungen des Siebenbürger Museums für die Konservierung und Restaurierung der Museumsgüter</i>	734
IOAN OPRIȘ, Dezbateri pe marginea unei legi a muzeelor (1931—1943)	735
<i>Debates on a law of the museums</i>	742
RADU FLORESCU, Cercetarea științifică în muzeu	743
GH. SEBESTYÉN, Aspecte ale eficienței turismului axat pe valorificarea monumentelor istorice	751
<i>Some aspects of the efficiency of the tourism based on historical monuments</i>	754
IOANA HICA-CÎMPEANU, Din colecțiile Muzeului de istorie al Transilvaniei — Donația Torma Károly — O mască de lut din zona Ilișua — Cristeștii Ciceului	755
<i>Un masque en argile découvert dans la région d'Ilișua — Cristeștii Ciceului (dép. Bistrița-Năsăud)</i>	762
MARIUS PORUMB, Vechi inscripții românești din Transilvania	763

GRAȚIANA ALICU, Cîrculația cărții vechi românești în județul Cluj (VI)	771
AVRAM ANDEA — SUSANA ANDEA, Date despre cartea românească veche din Maramureș	783
<i>Données concernant le livre roumain ancien du département de Maramureș</i>	802
DAN RÂPĂ-BUICLIU, Tipărituri timișorene. I. (1762 — 1830). Contribuții la Bibliografia națională veche	803
TITUS FURDUI, Două tipărituri în limba germană despre evenimente din 1784—1785 din Transilvania	815
<i>Deux publications en langue allemande sur les événements de 1784—1785 en Transylvanie, imprimées en 1785</i>	818
CORNEL TATAI-BALTĂ, Xilogravurile lui Vlaicu de la Blaj (1751—1752)	823
<i>Les gravures sur bois de Vlaicu de Blaj (1751—1752)</i>	834
M. M. JUDE, Sigilii satești din comitatul Cluj (sec. XIX)	843
<i>Sceaux communales du comitat de Cluj (XIXe siècle)</i>	845
ALEXANDRU IARDOS, Un vechi instrument de calcul	849
<i>Ein altes Rechengert</i>	851
AURELIA IGNA, Investigațiile biologice în serviciul cercetării arheologice (IV)	853
GEORGETA TRÎNCĂ, Analiza faunistică a materialului din așezarea Coțofeni de la Bocșa — „Colțan” (județul Caraș-Severin)	859
<i>L'analyse faunique du matériel de l'établissement Coțofeni de Bocșa — „Colțan” (dép. Caraș-Severin)</i>	865
AUGUSTIN PETRUȘAN, Restaurarea și conservarea unei teci de sabie celtică de la Apahida (județul Cluj)	867
<i>Die Restaurierung und Konservierung einer keltischen Schwertscheide aus Apahida (Kreis Cluj)</i>	870
ȘTEFAN CĂDARIU — FLORICA CĂDARIU, Curățirea podobelor de argint din tezaurul de la Macoviște (județul Caraș-Severin)	873
<i>Reinigung des Silberschmucks aus dem Schatz von Macoviște (Kreis Caraș-Severin)</i>	875
AURELIA IGNA — ROLAND TĂMAȘ — ELENA STĂNESCU, Influența unor produse chimice asupra insectelor implicate în deteriorarea textilelor de muzeu	881
<i>The efficacy of some insecticides used for museum objects treatment</i>	887

RECENZII

HADRIAN DAICOVICIU, Eugen Cizek, <i>Néron</i>	891
RADU ARDEVAN, François Wibl�, <i>Forum Claudii Vallensium. La ville romaine de Martigny</i>	895
RADU ARDEVAN, Gerold Walser, <i>R�mische Inschriften in der Schweiz</i>	897
RADU ARDEVAN, Felipe Arias Vilas, Patrick Le Roux, Alain Tra- noy, <i>Inscriptions romaines de la province de Lugo</i> . . .	899
NICOLAE GUDEA, C�teva observa�ii �i note critice cu specială privire la partea istorică a monografiei <i>Etnogeneza</i> români- lor de I. I. Russu	903
RUDOLF WOLF, Binder Pál, <i>K�z�s multunk. Rom�nok, magyarok, n�metek �s d�lszl�vok feudalizmus kori falusi �s v�rosi egy�tt�l�s�r�l</i>	917
RUDOLF WOLF, Petru Bunta, <i>Gabriel Bethlen (1613–1629)</i> .	920
ANTON E. D�RNER, <i>R�tyi P�ter napl�ja</i>	923
GHEORGHE M�NDRESCU, Corina Popa, <i>Biserici sală gotice din nordul Transilvaniei</i>	925
MARIUS PORUMB, Anca Pop-Bratu, <i>Pictura murală maramure�ean�. Me�teri zugravi �i interferen�e stilistice</i>	927
ST. M�NDRU�, Mihai D. Drecin, <i>Banca „Albina” din Sibiu. Institu�ie națională a românilor transilvăneni (1871–1918)</i>	929
ST. M�NDRU�, Teodor Pavel, <i>Mi�carea românilor pentru unitate națională �i diploma�ia Puterilor Centrale (1894–1914)</i>	930
ST. M�NDRU�, ���� Magda, <i>A Kisantant (1920–1938)</i> . . .	932
RADU ARDEVAN, <i>Al VIII-lea Congres interna�ional de epigrafie greacă �i latină</i>	937
DOINA BENE�, Bogdan Soultov (<i>necrolog</i>)	941
EUGENIA GLODARIU, Anna M�ria Ardos (<i>necrolog</i>)	943
PRESCURTĂRI BIBLIOGRAFICE — ABR�VIA�IONS BIB- LIOGRAPHIQUES	945

*

ELENA BERCEA, EVA CORDO , STELIAN M NDRU , Acta
Musei Napocensis. Bibliografie I/1964 — XX/1983 —
ANEX 